

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ไม่ว่าข้อโต้แย้งทางทฤษฎีเกี่ยวกับกำเนิดของคนไทยว่า เป็นกลุ่มคนมาจากทางตอนใต้ของประเทศไทย หรือทฤษฎีที่ว่าคนไทยเป็นคนเชื้อสายดั้งเดิมที่อาศัยอยู่บริเวณนี้มานานแล้ว ทฤษฎีใดจะถูกหรือผิดก็ตาม แต่เมื่อแรกก่อตั้งขึ้นเป็นประเทศไทยนั้นก็เชื่อว่า คนไทยมีการผนวกรวมหรือรวมเอาคนที่มาต่างถิ่นต่าง ๆ ในบริเวณนี้ไว้จำนวนหนึ่ง (สุวิทย์ สุทธานุกุล 2531: 5-6) และต่อมาเมื่อได้ก่อตั้งอาณาจักรขึ้นแล้ว ก็ยังมีการอพยพเข้ามาของคนชาติอื่น ๆ อย่างไม่ขาดสาย เช่น คนจีน อินเดีย เปอร์เซีย และคนจากประเทศใกล้เคียง ตัวอย่างเช่น ชาวเขาเผ่าต่าง ๆ ชาวมุสลิมภาคใต้ และชาวมอญ

ชาวมอญมีบทบาทสำคัญในบริเวณเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มาแต่โบราณเพราะเป็นต้นแบบอารยธรรมด้านการเมืองการปกครองและภาษาเขียนของประเทศแถบนี้ ในด้านศาสนานั้นก็เป็นผู้นำศาสนาพุทธ (เถรวาท) มาสู่ดินแดนแถบนี้ตั้งแต่ 600 ปีก่อนคริสตกาล (Brian L. Foster 1972: 5) เป็นที่ยอมรับกันว่า มอญเดิมเป็นชาติที่รักความสงบและสร้างสมอารยธรรมความเจริญต่าง ๆ ไว้มากมาย ทั้งด้านวัฒนธรรม ศาสนา และการค้า (สุวิทย์สุทธานุกุล 2532: 186) โดยรับอิทธิพลทางวัฒนธรรมจากอินเดียโดยเฉพาะอินเดียตอนใต้และลังกา แล้วยังได้ส่งทอดวัฒนธรรมของตนให้แก่ชนชาติใกล้เคียงด้วย (บุษบา ตระกูลสัจจาวัตร 2532: 186)

"ชาวมอญ" เป็นชนชาติที่น่าสนใจในฐานะที่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่แตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ในประเทศไทย คือมีฐานะทัดเทียมกับคนไทยและเป็นชนชาติที่ไม่มีประเทศเป็นของตนเอง ทั้ง ๆ ที่ในอดีต มอญเป็นชาติที่เจริญรุ่งเรืองที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และเป็นแหล่งอารยธรรมสำคัญแห่งหนึ่ง แต่ในปัจจุบันได้กลายเป็นชนกลุ่มน้อยในประเทศไทยและพม่า และมีแนวโน้มว่าจะถูกกลืนเป็นพลเมืองของประเทศนั้น ๆ อย่างช้า ๆ (สุภรณ์ โอเจริญ 2519: 2)

นอกจากความเป็น "มอญ" กำลังถูกผสมกลมกลืนเข้ากับคนไทยแล้ว วัฒนธรรมต่าง ๆ มีแนวโน้มว่าจะถูกกลืนด้วยเช่นกัน เนื่องจากสภาพสังคม การเมืองการปกครอง การศึกษา และสภาพทางเศรษฐกิจของไทย มีอิทธิพลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของชาวมอญโดยตรง

ในด้านความสัมพันธ์กับคนไทยนั้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน "ความสัมพันธ์ระหว่างมอญกับไทยเป็นความสัมพันธ์แบบยอมรับกัน เป็นมิตรกัน หรือความสัมพันธ์เชิงบวก (Non-antagonistic Relationship หรือ Positive Relationship) อันหมายถึง มีการยอมรับว่าเป็นกลุ่มพวกเดียวกัน ไม่มีอคติต่อกันและไม่มีการแข่งขันกัน" (นิพนวรรณ วรทศิริ 2521: 29) จากปรากฏการณ์โดยทั่ว ๆ ไป เป็นที่รู้กันในสังคมไทยว่าคนไทยในปัจจุบันมักถึงคนมอญในฐานะที่เป็นชนกลุ่มน้อยกลุ่มหนึ่งที่มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง เช่น มีภาษาพูดของตนเองที่ต่างไปจากภาษาไทยอย่างมาก มีความเชื่อในเรื่องผีอย่างเหนียวแน่น มีขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นของตนเอง แต่สิ่งที่ไม่สามารถปฏิเสธได้อีกประการหนึ่งคือ คนมอญยังรวมตัวกันอยู่ในหมู่บ้านเป็นสังคมของตนเองเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นจึงยังคงมีการดำรงรักษาวัฒนธรรมของชาวมอญให้เห็นอยู่โดยทั่วไป ในด้านความรู้สึกของคนไทยเองนั้น คนไทยคิดว่า "คนมอญคือคนไทย" คนมอญเองก็ได้ทำตัวเป็นคนไทยตลอดมา เข้ากับคนไทยได้เป็นอย่างดี และไม่ทำตัวให้เป็นปัญหาไม่ว่าในแง่ใดต่อสังคมไทยทั้งสิ้น

นับว่าเป็นสิ่งที่น่าสนใจมากที่ชาวมอญสามารถใช้วิถีชีวิตให้เข้ากับคนไทยได้อย่างกลมกลืนโดยปราศจากปัญหา ในขณะที่เดียวกันก็ยังมีกรรวมตัวกันอยู่อย่างเหนียวแน่นในกลุ่มพวกของตน มีการรักษาวัฒนธรรมของตนไว้ให้คงอยู่ ซึ่งปรากฏการณ์เช่นนี้จะสามารถเห็นได้ชัดเจนในกลุ่มของมอญที่มีถิ่นที่อยู่ในต่างจังหวัดที่ห่างไกลจากเมืองหลวง ได้แก่ จังหวัดอุทัยธานี ตาก ลำพูน เชียงใหม่ ชุมพร สุราษฎร์ธานี นครราชสีมา สุโขทัย นครปฐม และลพบุรี

ลพบุรีเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีการรวมตัวของชาวมอญอย่างเหนียวแน่น และยังคงมีการรักษาวัฒนธรรมของมอญปรากฏให้เห็นอยู่จนถึงทุกวันนี้ วัฒนธรรมดังกล่าว ได้แก่ ภาษา ศาสนา ความเชื่อ และพิธีกรรม ขณะเดียวกันวัฒนธรรมด้านอื่น ๆ ได้ถูกผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทยซึ่งเป็นชนกลุ่มใหญ่ของประเทศ

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาค้นคว้าเรื่องราวของชาวมอญในจังหวัดลพบุรีในด้าน "ชาติพันธุ์" (Ethnicity) ซึ่งยังไม่เคยมีใครศึกษามาก่อน เพราะเป็นงานที่ค่อนข้างยากและต้องใช้ระยะเวลาพอสมควรในการเก็บข้อมูล ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยต้องการทราบถึงภาพรวมของความเป็น "มอญ" ในปัจจุบันว่ายังคงมีอยู่มากน้อยเพียงใด และมี

ปัจจัยอะไรที่ทำให้ความเป็น "มอญ" ยังคงมีอยู่ อีกประการหนึ่งผู้วิจัยต้องการทราบว่า ปัจจัยอะไรที่ทำให้ความเป็นมอญบางส่วนผสมกลมกลืนเข้ากับสังคมไทย ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยเลือกชุมชนมอญ ตำบลบางช้างหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เป็นสนามวิจัย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการขำรงชาติพันธุ์มอญ ตามแนวคิด "การขำรงชาติพันธุ์"
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนของมอญ เข้ากับวัฒนธรรมไทยตามแนวคิด "การผสมกลมกลืน"
3. เพื่อศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการวิจัย

การศึกษาเรื่องชาติพันธุ์ เป็นการศึกษาถึงปรากฏการณ์ปกติของสังคม หากพิจารณาตามชื่อ (ชาติพันธุ์) นี้แล้ว ดูเหมือนว่าจะเป็นการศึกษาเฉพาะกลุ่ม แต่ที่จริงแล้ว กลุ่มชาติพันธุ์ยังเป็นสมาชิกส่วนหนึ่งของสังคมไทย กล่าวคือ มีระบบสังคมร่วมกับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ต้องมีการกระทำระหว่างกัน (Social Interaction) กับสมาชิกในกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ ที่อยู่ในระบบสังคมเดียวกัน ดังที่ Abner Cohen กล่าวไว้ (อ้างโดย ฉวีวรรณ ประจวบเหมาะ 2525: 196) ดังนั้นเมื่อชนสองกลุ่มซึ่งมีภูมิหลังทางวัฒนธรรมและความเคยชินต่างกันจำเป็นต้องมาอยู่รวมในสังคมเดียวกัน ก็จะต้องมีความสัมพันธ์ทางสังคมต่อกัน สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์จะต้องเป็นสมาชิกของสังคมสองสังคมในขณะเดียวกัน คือ สังคมของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองและสังคมใหญ่คือของประเทศที่กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเป็นส่วนหนึ่งอยู่ ความรู้สึกที่กล่าวนี้เป็นความรู้สึกของ "คนชายขอบ" (Marginal Man) ตัวอย่างเช่น กรณีของกลุ่มชาติพันธุ์มอญในเมืองไทย เมื่อชาวมอญอยู่ในกลุ่มของพวกมอญด้วยกัน เขาจะมีความรู้สึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของสังคมมอญ เขาเป็นคนมอญ เขาก็จะประพฤติปฏิบัติตามวิถีทางที่ชาวมอญในสังคมนั้นปฏิบัติ เพื่อให้ชาวมอญยอมรับว่า เขาก็เป็นส่วนหนึ่งของสังคม (เป็นพวกน้องเดียวกัน) ในขณะเดียวกัน เมื่อบุคคลนั้นอยู่ในสังคมไทย เขาก็จะประพฤติปฏิบัติเฉกเช่นคนไทยทั่วไปประพฤติปฏิบัติ เพื่อให้คนไทยยอมรับว่า ตัวเขาเองก็เป็นส่วนหนึ่งของ

สังคมไทยด้วย

ดังนั้นในการศึกษาเรื่องชาติพันธุ์มอญ (Mon Ethnicity) ในครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้แนวคิดในเรื่องชาติพันธุ์ (Ethnicity) เป็นกรอบศึกษา อันได้แก่ แนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืน (Assimilation) และแนวคิดเรื่อง "กลุ่มชาติพันธุ์" (Ethnic Group)

แนวคิดเรื่องการผสมกลมกลืน (Assimilation) เป็นนโยบายที่รัฐบาลไทยพยายามใช้เพื่อให้ชนกลุ่มน้อยเข้าผสมกลมกลืนกับชนกลุ่มใหญ่ โดยพยายามให้ชนกลุ่มน้อยค่อย ๆ เปลี่ยนวิถีชีวิต ขนบธรรมเนียมประเพณีของตน ให้กลมกลืนหรือสอดคล้องกับวัฒนธรรมของชนกลุ่มใหญ่ จนในที่สุดชนกลุ่มน้อยจะไม่มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง

นโยบายการผสมกลมกลืนของรัฐบาลไทยที่มีผลต่อชนกลุ่มน้อยในประเทศไทย ได้แก่ "การประกาศใช้พระราชบัญญัติสัญชาติในปี พ.ศ. 2456 รัฐบาลไทยได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับแรกมีสาระสำคัญกำหนดให้ผู้ที่เกิดในพระราชอาณาจักรไทยเป็นคนไทย ไม่ว่าจะบิดา มารดา เป็นสัญชาติใด" (ขจิตกฤษ บรูซพัทธ์ 2515: 52) การที่รัฐบาลกำหนดให้สัญชาติแก่บุคคลที่เกิดในประเทศไทย น่าจะเป็นเพราะรัฐบาลได้ตระหนักถึงความสำคัญของสัญชาติว่า เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความผูกพันทางการเมืองและทางจิตใจ ระหว่างชนกลุ่มน้อยกับรัฐบาลไทย พระราชบัญญัติฉบับนี้ เป็นมาตรการที่สำคัญที่สุดในมาตรการทั้งหลายที่รัฐบาลต้องการผสมกลมกลืน และนับเป็นครั้งแรกที่ได้มีมาตรการอันแข็งขันแสดงให้เห็นถึงการใช้นโยบายของรัฐบาลในเรื่องนี้ ซึ่งได้กลายมาเป็นนโยบายสำคัญของรัฐบาลทุกยุคทุกสมัย

Richard M. Burkey (1978) เสนอกระบวนการผสมกลมกลืนว่า จะต้องเกิดจาก 2 ฝ่าย คือ เกิดจากชนกลุ่มน้อยเองและชนกลุ่มใหญ่ เพราะเมื่อชนกลุ่มน้อยต้องอาศัยอยู่อย่างถาวรในประเทศนั้น ๆ ก็จำเป็นต้องประพฤติปฏิบัติตามค่านิยม บรรทัดฐาน กฎ ระเบียบ ต่าง ๆ ที่สังคมใหญ่บัญญัติขึ้น ชนกลุ่มใหญ่ซึ่งเป็นเจ้าของประเทศก็ต้องสร้างกฎเกณฑ์ขึ้น เพื่อสร้างจิตสำนึกและความรู้สึกของชนกลุ่มน้อยให้เกิดความรู้สึกว่าเป็นพวกเดียวกัน กระบวนการต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในการสร้างความผสมกลมกลืนจะต้องมีความสัมพันธ์สอดคล้องกันทุก ๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านวัฒนธรรม สังคม ประชากร เอกลักษณ์ ฯลฯ เพราะแต่ละส่วนต่างมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันคือ เมื่อวัฒนธรรมเปลี่ยนไปเนื่องจากการยอมรับวัฒนธรรมของสังคมใหญ่มาประพฤติปฏิบัติ โครงสร้างทางสังคมก็ต้องเปลี่ยนไปเพื่อรองรับวัฒนธรรมใหม่ เอกลักษณ์ ทัศนคติ ก็จำเป็นต้องเปลี่ยนให้ผสมกลมกลืนด้วย

อมรา พงศ์วิทย์ (2526) กล่าวถึง การผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม คือการที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งรับเอาวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งในทุกกรณี จนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป มีการยอมรับทางสถานภาพว่ามีฐานะในสังคมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่ากรณีใด ๆ และเจ้าตัวเองก็มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น และประเพณีปฏิบัติเหมือนสมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคมนั้น ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรม ได้แก่ การย้ายถิ่น (migration) การประกอบอาชีพ (occupation) การแต่งงาน เข้ากับสมาชิกของสังคมใหญ่ (intermarriage) การศึกษา (education) และนโยบายของรัฐ (assimilation)

บุญสนอง บุญโยทยาน (1971) ได้ศึกษาเรื่อง "Chinese-Thai Differential Assimilation in Bangkok : An Exploratory Study" พบว่า ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนของคนจีน เข้ากับสังคมไทย ได้แก่ การศึกษา (education) และการประกอบอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนไทย เช่น เป็นข้าราชการสังกัดหน่วยงานต่าง ๆ ของรัฐ เป็นต้น

ขณะเดียวกัน มีอีกแนวคิดหนึ่งที่มีความหมายใกล้เคียงกับความหมายของคำว่า การผสมกลมกลืน (Assimilation) ได้แก่ คำว่า "การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม" (Acculturation) ซึ่งพจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน (2532) ได้บัญญัติความหมายว่า หมายถึง "กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมที่เนื่องจากกลุ่มบุคคลต่างวัฒนธรรมกัน มีการติดต่อโดยตรงต่อเนื่องกัน ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ดี แต่ละกลุ่มก็คงดำรงชีวิตตามแบบอย่างวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของตนอยู่ ไม่ได้ถูกทำให้สืมาสละมกลืนกัน เข้าไปในอีกกลุ่มหนึ่งที่เดียว" แนวคิดนี้นิยมใช้กันในหมู่นักมานุษยวิทยา

จากความหมายของสองแนวคิดนี้ (การผสมกลมกลืนและการปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม) มีความแตกต่างกันคือ เมื่อผ่านกระบวนการ "การผสมกลมกลืน" แล้ว สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่ง จะยอมรับค่านิยมและวัฒนธรรมของอีกกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งมาประเพณีปฏิบัติ จนทำให้ไม่หลงเหลือเอกลักษณ์เดิมของกลุ่มตน แต่เมื่อผ่านกระบวนการ "การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม" แล้ว ยังคงเหลือแบบอย่างของวัฒนธรรมของกลุ่มอยู่ ไม่ได้ถูกผสมกลมกลืนไปหมดเช่นแนวคิดแรก อย่างไรก็ตาม "การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม" เป็นแนวความคิดที่ถือเป็นกระบวนการที่จะนำไปสู่ "การผสมกลมกลืน" ในระยะหลัง

กลุ่มชาติพันธุ์มอญเอง เมื่ออยู่ในกลุ่มของสังคมมอญก็ยังคงมีการรักษาเอกลักษณ์ของมอญไว้ด้วย เอกลักษณ์ดังกล่าวได้แก่ ภาษา ศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อ ซึ่งยังคงปรากฏให้เห็น

อยู่ในปัจจุบัน ในขณะที่เดียวกัน คนมอญก็ยอมรับวัฒนธรรมและการประเพณีปฏิบัติแบบคนไทยด้วย

ในปัจจุบัน ยังคงมีคนมอญกลุ่มหนึ่งที่รวมกันเป็นชาวมอญอิสระอยู่แถวชายแดนไทย-พม่า มอญพวกนี้ไม่ต้องการผสมกลมกลืนเข้ากับไทย พฤติกรรมของมอญกลุ่มนี้เป็นไปตามแนวคิดทฤษฎีความขัดแย้ง ซึ่งเกิดจากปัญหาความขัดแย้งของกลุ่มที่มีชาติพันธุ์ต่างกัน ในพม่า กรณีของมอญกลุ่มนี้ไม่เป็นปัญหาต่อรัฐบาลไทยแต่อย่างใด เพราะพวกเขาต้องการกลับไปยังถิ่นเดิม ซึ่งได้แก่ ดินแดนทางตอนใต้ของประเทศพม่าปัจจุบัน

แนวคิดอีกแนวความคิดหนึ่งที่ผู้ศึกษาใช้ในการศึกษารั้งนี้คือ แนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) ซึ่งแนวคิดเรื่องกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการให้ความหมายว่า หมายถึง "กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี ภาษาพูดเดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน เช่น คนไทย คนพม่า คนกระเหรี่ยง คนจีน คนลาว เป็นต้น" (อมรา พงศาพิชญ์ 2533: 156)

Charles F. Keyes (1982) ได้เสนอแนวความคิดว่า "ชาติพันธุ์เหมือนกับเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม" (Ethnicity as Cultural Identity) หมายถึงการที่บุคคลมีความรู้สึกที่จะรักษาสิ่งที่บรรพบุรุษของพวกเขาได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ซึ่งก็คือวัฒนธรรมนั่นเอง การสืบทอดวัฒนธรรมของบรรพบุรุษนอกจากจะเป็นการรักษามรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่แล้วยังเป็นการสร้างความ เป็นปึกแผ่น ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มชาติพันธุ์นั้น ๆ ด้วย นอกจากนี้ คาสส์ ยังกล่าวอีกว่า การที่เรามีการนับถือเครื่องญาติหรือบรรพบุรุษร่วมกัน เป็นการสร้างความ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในหมู่พวก แสดงว่าเป็นพวกเดียวกัน หรือเป็นส่วนหนึ่งของตระกูลเป็นการสร้างความรู้สึกร่วมกันว่า บุคคลนั้นมีพวกน้อง มีญาติพี่น้อง (ไม่รู้สึกโดดเดี่ยวอ้างว้าง) ทำให้เกิดพลังที่จะประพฤติตนไปในแบบอย่างที่คุณค่าในสังคมของตนปฏิบัติ และการปฏิบัติหรือการแสดงออกที่เป็นมรดกของบรรพบุรุษ ได้แก่ ภาษา ศาสนา และนิทานปรัมปราหรือนิยายโบราณ ซึ่งกล่าวถึงความเป็นมาของบรรพบุรุษในการสร้างกลุ่ม และถิ่นที่อยู่ สร้างความภูมิใจในบรรพบุรุษ ก่อให้เกิดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในกลุ่มของตน และต้องการธำรงชาติพันธุ์ของกลุ่มของตนไว้ต่อไป

Micheal Moerman (1965) ได้สรุปความคิดเห็นเกี่ยวกับกลุ่มชาติพันธุ์เหมือนกับ Evans Pritchard ที่ได้กล่าวไว้ว่า การที่จะบอกว่าใครเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดนั้นขึ้นอยู่กับตัวบุคคลนั้นเองเป็นผู้วินิจฉัยว่าตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด และจากการที่บุคคลอื่นเป็นผู้วินิจฉัยว่าบุคคลนั้นเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด ซึ่งเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการวินิจฉัยนั้นย่อม

แตกต่างกันไปตามพื้นฐานของความเป็นจริงในชีวิตประจำวันของสมาชิกในสังคม Moerman ได้ค้นพบปัจจัยที่ใช้ในการวัดเอกลักษณ์ของการดำรงชาติพันธุ์คือ ใช้เอกลักษณ์ของสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์นั้นเองเป็นปัจจัยที่ใช้วัด หรือพิจารณาจากเอกลักษณ์ของบุคคลอื่นก็ได้ ตัวอย่างเช่น Moerman ศึกษาชาวลื้อที่บ้านปิง จังหวัดเชียงราย โดยใช้เอกลักษณ์ของชาวลื้อเองเป็นตัวกำหนดนิยามความหมายของคำว่า "ชาวลื้อ" หมายถึงบุคคลที่มีความเชื่อในคัมภีร์ความดีของบรรพบุรุษ เรียกตนเองว่าเป็นลื้อ และปฏิบัติแสดงออกตามวิถีที่ชาวลื้อปฏิบัติ (Micheal Moerman 1965: 1221)

สรุปความคิดของ คายส์และมอร์แมน ได้ว่า การที่จะวินิจฉัยว่า บุคคลเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใดนั้น เราพิจารณาจากเงื่อนไข 2 เงื่อนไขคือ

1. ตัวบุคคลนั้นเองเป็นผู้ตัดสินใจว่าตนเองเป็นชาติพันธุ์ใด ซึ่งขึ้นอยู่กับ

1.1 บุคคลนั้นมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นส่วนหนึ่งของบรรพบุรุษและต้องการสืบทอดความรู้สึกที่สืบไปในอนาคต (Keyes, C.F. 1982: 9) คือ มีความรู้สึกที่ตนเองสืบสายโลหิตมาจากบรรพบุรุษของกลุ่มร่วมกัน

1.2 การที่บุคคลนั้นมีความรู้สึกที่ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์และเป็นสมาชิกของชุมชนที่บุคคลนั้นอาศัยอยู่ (Moerman 1965: 1222)

1.3 บุคคลนั้นเรียกตนเองว่าเป็นสมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์ใด เช่น คนไทย คนจีน คนมอญ เป็นต้น

1.4 บุคคลนั้นปฏิบัติหรือแสดงออกตามวิถีชีวิตที่กลุ่มชาติพันธุ์ใดปฏิบัติ เช่น ภาษาที่ใช้ติดต่อในชีวิตประจำวัน ตลอดจนความเชื่อและวิถีชีวิต

2. บุคคลอื่นเป็นผู้วินิจฉัยว่าบุคคลใดเป็นสมาชิกชาติพันธุ์ใด โดยพิจารณาจาก

2.1 ด้านวัฒนธรรม ธรรมเนียมประเพณี ในด้านต่าง ๆ ได้แก่

- ภาษาพูด
- ศาสนา
- ความเชื่อและพิธีกรรม
- การประกอบอาชีพ
- การแต่งกาย
- อาหารและวัฒนธรรมการกิน

2.2 ด้านสังคม

- อยู่ในชุมชนที่ส่วนใหญ่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ใด
- เป็นสมาชิกของระบบการปกครองของกลุ่มชาติพันธุ์ใด

จากการสรุปผลการศึกษาที่กล่าวแล้วข้างต้น ผู้วิจัยพยายามที่จะนำมาศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญ ได้ดังนี้

ผู้วิจัยคิดว่าเมื่อเราต้องการศึกษาความเป็น "มอญ" เราต้องพิจารณาทั้ง 2 ด้าน คือ ในด้านความรู้สึกของ "คนมอญ" เอง และจากการมองของ "คนอื่น" คือตัวของผู้วิจัยเอง ในด้านที่ใช้ "คนใน" ซึ่งในที่นี้หมายถึง "คนมอญ" นั้น นิยามความเป็นมอญ เมื่อพูดถึงได้แก่

- บุคคลนั้น มีความรู้สึก/คิด ว่าตัวเขาเองเป็นคนมอญ
- บุคคลนั้น เป็นสมาชิกหรือส่วนหนึ่งของชุมชนนั้น (อาจเป็นชุมชนที่มีคนมอญอาศัยอยู่ หรือ

ไม่ใช่ก็ได้)

- บุคคลนั้นปฏิบัติหรือดำเนินชีวิตตามที่คนมอญปฏิบัติ
- บุคคลนั้นมีความเชื่อว่าจะตนเองสืบทอดจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ

ในด้าน "คนนอก" หรือ "บุคคลอื่น" ที่เป็นผู้นิยามว่า "บุคคลนั้น" เป็นคน "มอญ"

หรือไม่ จะต้องศึกษาในด้าน

- บุคคลนั้นสืบทอดจากบรรพบุรุษที่เป็น "มอญ"
- บุคคลนั้นพูดภาษา "มอญ"
- บุคคลนั้นนับถือศาสนาที่ "คนมอญ" นับถือ
- บุคคลนั้นมีความเชื่อและประกอบพิธีกรรมเช่นเดียวกับที่ "ชาวมอญ" ปฏิบัติ
- บุคคลนั้นมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีแบบ "มอญ"

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาที่เกี่ยวกับ "มอญ" เท่าที่ได้มีผู้ทำการศึกษามาแล้วนั้นยังมีน้อย ที่ปรากฏ ส่วนใหญ่มุ่งศึกษาอย่างกว้าง ๆ ในแง่ของประวัติศาสตร์ ผลงานดังกล่าวได้แก่

สุภรณ์ โอเจริญ (2519) ได้ศึกษาในแง่ประวัติศาสตร์ของชาวมอญในประเทศไทยซึ่งมีบทบาทสำคัญต่อสังคมไทย ทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจ และการเมือง ในด้านสังคมนั้น ไทยได้รับอิทธิพลจากมอญในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า การรับคัมภีร์พระธรรมศาสตร์มาใช้เป็นแบบแผนในการออกกฎหมายและกำหนดฐานะของพระมหากษัตริย์ การรับพุทธศาสนารามัญนิกาย ซึ่งได้ชื่อว่าเคร่งครัดในด้านวินัยปฏิบัติเข้ามาเผยแพร่ และได้เป็นรากฐานของคำสวดในประเทศไทย การรับไพฑูริย์มอญมาใช้บรรเลงในงานศพ ตลอดจนประเพณีบางอย่างของมอญซึ่งถือปฏิบัติอยู่ในสังคมไทย เช่น ประเพณีสงกรานต์ แต่งงาน และการบวช ในขณะที่เดิชาวมอญก็ผสมกลมกลืนเข้ากับไทย จากการศึกษาของสุภรณ์ พบว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดการปรับตัวเข้ากับสังคมไทยคือ ความคล้ายคลึงกันในด้านต่าง ๆ ได้แก่ รูปร่างหน้าตา อาชีพ ตลอดจนสังคมและวัฒนธรรม การนับถือศาสนาพุทธเหมือนกัน การคบค้าสมาคมกับสังคมภายนอก การแต่งงานกับคนไทย นโยบายของรัฐ และการรับวิทยาการและความเจริญภายนอกทำให้มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและสภาพแวดล้อมให้ทันสมัยขึ้น

สุด แสงวิเชียร (2513) ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาของชาวมอญโบราณ สรุปว่าอาณาจักรทวารวดี เป็นอาณาจักรโบราณในประวัติศาสตร์ของประเทศไทย และสันนิษฐานว่าประชาชนของอาณาจักรทวารวดีคงมีเชื้อชาติมอญ หรือชนที่ใช้ภาษามอญก็เนื่องจาก ได้พบเสาแปดเหลี่ยมที่ศาลพระกาฬ จังหวัดลพบุรี มีบัวหัวเสา แบบเดียวกับที่นครปฐม มีอักษรจารึกกลุ่มพุทธศตวรรษที่ 13 เป็นภาษามอญโบราณ และคนเชื้อชาติมอญได้ถูกขับไล่ออกจากประเทศไทยหลังจากประเทศไทยได้มีอาณาจักรเป็นของตนเอง หรือเชื่อว่าแม้แต่ในอดีต มอญก็ไม่ได้เป็นเชื้อชาติที่สำคัญในประเทศไทย มอญที่อยู่ในประเทศไทยปัจจุบันนี้ เป็นมอญลุ่มแม่น้ำอิระวดีที่ได้อพยพหรือถูกกวาดต้อนเข้ามาอยู่ในดินแดนไทยภายหลัง ทั้งนี้เป็นผลมาจากการที่ไทยกับพม่าได้เป็นอริบริบพุ่งกันเป็นเวลากว่าหนึ่งศตวรรษ

สมเด็จพระนเรศวรมหาราช (2524) ได้บันทึกเกี่ยวกับมอญได้เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารของพระมหากษัตริย์ไทย ท่านกล่าวไว้ว่า "มอญกับพม่าแม้มีภูมิลำเนาบ้านเมืองอยู่ติด

กันจริง แต่เชื้อชาติ และภาษา ตลอดจนความนิยมแตกต่างกันมาแต่โบราณ ด้วยพวกมอญนั้น ว่าโดยเชื้อสายเป็นเชื้อสายของชาติตะวันออก คือ ขอมและไทยได้แก่อาณาจักรออกไปแต่ก่อน ฝ่ายข้างพวกพม่าเป็นชนชาติซึ่งอพยพลงมาจากประเทศเบตมาตั้งอยู่ในดินแดนภาคเหนือของมอญ มาเมื่อกำลังขึ้นจึงได้เมืองมอญและไทยใหญ่ที่อยู่ใกล้เคียง ด้วยการต่อสู้ด้านทานกำลังพม่าไม่ได้ ทั้งมอญและไทยใหญ่อยู่ในอำนาจพม่า แต่ด้วยความกลัว มอญและไทยใหญ่ก็กลับตั้งตัวเป็นอิสระ เมื่อกลับมีกำลังเมื่อใด ก็ต้องปราบปรามกันอีก ถ้ามอญมีกำลังต่อสู้พม่าได้ มอญก็ตั้งอยู่เป็นอิสระ ถ้าต้านกำลังพม่าไม่ได้หรือเป็นเวลาที่ไทยมีอำนาจมาก มอญก็หันมาพึ่งไทย"

กูร ภูมะธ (2538) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ประวัติหมู่บ้านมอญบางชนหมาก อาชีพ ศิลปะ และขนบธรรมเนียมประเพณี สรุปว่า ชาวมอญบางชนหมากเป็นมอญที่อพยพมาจากจังหวัดปทุมธานี ออยุธยา และสิงห์บุรี สาเหตุที่ย้ายมาเพราะชุมชนเดิมแออัด บริเวณบ้านบางชนหมากมีที่ดินว่างเปล่าเหมาะแก่การทำนา การตั้งบ้านเรือนจะตั้งอยู่ที่บริเวณริมแม่น้ำลพบุรี ชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำนาเป็นหลัก อาชีพรองลงมาได้แก่ ค้าขาย เลี้ยงสัตว์ ปั้นหม้อ และทำอิฐ ในด้านภาษา ส่วนใหญ่ชาวมอญในหมู่บ้านเขียนและอ่านภาษามอญไม่ได้ แต่สามารถพูดและเข้าใจภาษามอญได้ทุกคน ในด้านความเชื่อนั้น ชาวมอญบางชนหมากจะมีความเชื่อในเรื่องผี และจะมีพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีเป็นประจำทุกปี ส่วนวิถีชีวิตในด้านความเป็นอยู่ของชาวมอญบางชนหมากมีหลายอย่างที่แตกต่างไปจากคนไทย เช่น อาหารการกิน ประเพณีต่าง ๆ และศิลปดนตรี เป็นต้น

Brian L. Foster (1972) ศึกษากลุ่มชาติพันธุ์มอญที่จังหวัดปทุมธานี 3 หมู่บ้าน คือ บ้านบางตานี เกาะเกร็ด และบ้านกลาง ซึ่งแต่ละหมู่บ้านมีอาชีพแตกต่างกัน คือ หมู่บ้านบางตานีมีอาชีพทำนา บ้านเกาะเกร็ดมีอาชีพปั้นหม้อ และบ้านกลางมีอาชีพค้าขาย โดยนำสินค้าใส่เรือไปขายยังจังหวัดที่อยู่ห่างไกล จากการศึกษาของ ฟอสเตอร์ พบว่า ในอดีตนั้น กลุ่มชาติพันธุ์มอญหมายถึงกลุ่มที่พูดภาษามอญ สืบสายโลหิตมาจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ และเป็นกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กับชาวมอญในดินแดนอื่น ซึ่งต่อมาเมื่อมอญถูกพม่ารุกรานแย่งดินแดน พวกมอญได้อพยพเข้ามาตั้งหลักแหล่งอยู่ในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก จากการศึกษาของ ฟอสเตอร์ทั้ง 3 หมู่บ้าน พบว่าความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ หมายถึง กลุ่มคนที่สืบสายโลหิตจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ กลุ่มคนที่พูดภาษามอญ และกลุ่มคนที่มีวัฒนธรรมแบบมอญ เช่น นับถือศาสนาพุทธนิกายเถรวาท และมีวัดที่มีศิลปะแบบมอญ เป็นต้น ฟอสเตอร์ได้ตั้งสมมุติฐานว่า อาชีพการค้า เป็นเงื่อนไข/ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นปึกแผ่นในกลุ่มชาวมอญ แต่ปรากฏว่า ปัจจัยที่ก่อให้เกิดความยึดเหนี่ยวภายในกลุ่มและก่อให้เกิด

เกิดสำนึกร่วมใน "ชาติพันธุ์มอญ" ได้แก่ ภาษา ศาสนา และขนบธรรมเนียมประเพณี เพราะโดยพื้นฐานจริง ๆ แล้ว ชาวมอญเป็นคนใจดี มีเมตตากรุณา และมีการนับถือคนในกลุ่มเสมือนญาติพี่น้อง จึงไม่เหมาะกับอาชีพค้าขาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การค้าขายกับชาวมอญด้วยตนเอง แต่ถ้าติดต่อกับค้าขายกับกลุ่มคนที่ต่างชาติพันธุ์ เช่น คนไทย จะได้ผลดีมากกว่าการค้าขายภายในหมู่บ้านจึงจำเป็นต้องบรรทุกสินค้าใส่เรือไปขายยังที่ไกล ๆ แต่กลับปรากฏว่าการไปติดต่อกับค้าขายยังที่ไกล ๆ เช่น นั้นเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้คนมอญแต่งงานกับคนไทยที่ตนเองเดินทางไปติดต่อกับค้าขาย กลับยังทำให้ความเป็นมอญถูกผสมกลมกลืน เข้ากับคนไทยมากยิ่งขึ้น

ร้อยตรีหญิง ดวงกมล สุกษณทรัพย์ (2524) ได้ศึกษาถึงกระบวนการยุติธรรมและสวัสดิการของชาวมอญพลัดถิ่น จากการศึกษาพบว่า ชาวมอญเหล่านั้นยังคงรักษาเอกลักษณ์วัฒนธรรมของมอญไว้ให้เห็นอยู่ โดยกล่าวว่า "ชาวมอญถือวันธรรมสวนะเป็นวันหยุดราชการแทนวันเสาร์-อาทิตย์ และในวันธรรมสวนะนั้น จะพากันไปทำบุญที่วัด วัดของชาวมอญบ้านทุ่งก้างช่างอยู่ห่างจากหมู่บ้านประมาณ 1 กม. มีพระสงฆ์ 6 รูป ชาวมอญถือว่าพระสงฆ์เป็นสิ่งที่สูงสุด ใครจะละเมิดมิได้ งานประจำที่สำคัญคือ วันชาติมอญซึ่งมีในเดือนกุมภาพันธ์ทุกปี (นับตามจันทรคติ) และงานสงกรานต์ ในเทศกาลดังกล่าว ชาวมอญทั้งนอกและใน เขตไทยจะเดินทางไปมาหาสู่แลกเปลี่ยนการละเล่น การแสดง และพบปะกันอย่างสนุกสนาน เป็นวันที่แสดงออกถึงวัฒนธรรมมอญอย่างเต็มที่ นอกจากนี้แต่ละครอบครัวของชาวมอญยังมีประเพณีถือผีบรรพบุรุษและผีเรือน โดยครอบครัวใดที่มีบุตรชายหัวปี บุตรชายนั้นต้องรับเอาผีไว้" (ดวงกมล สุกษณทรัพย์ 2524: 45-46)

ประเชิญ คนเทศ (2528) ได้ศึกษาเกี่ยวกับ ภาษามอญของชาวมอญตำบลเจ็ดริ้ว พบว่า "ภาษา" เป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของชาวมอญที่นี้ นอกจากภาษาแล้ว ประเพณีและความเชื่อของชาวมอญเจ็ดริ้วยังเป็นปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงลักษณะที่แตกต่างไปจากคนไทย "ส่วนใหญ่แล้วประเพณีต่าง ๆ ของมอญยกเว้นประเพณีทางศาสนา มักจะมีเรื่องราวของความเชื่อและการนับถือผีปะปนอยู่ด้วย แม้ว่ามอญที่ตำบลเจ็ดริ้วจะนับถือศาสนาพุทธอย่างเคร่งครัด แต่ก็ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการนับถือผีเป็นพิเศษควบคู่กันไป คนมอญที่เจ็ดริ้วจะเน้นในเรื่องผีมากกว่าคนไทยทั่ว ๆ ไป ซึ่งคนมอญบางคนเองก็ไม่สามารถอธิบายถึงรายละเอียดและเหตุผลที่ต้องกระทำเช่นนั้น หากกล่าวแต่เพียงว่า เป็นการนับถือและปฏิบัติตามบรรพบุรุษ ผีที่คนมอญเจ็ดริ้วนับถือมีหลายชนิด แต่ที่สำคัญที่สุดมี 2 ชนิด คือ ผีประจำหมู่บ้าน และผีบ้านผีเรือน" (ประเชิญ คนเทศ 2528: 19-20)

สมมติฐานในการวิจัย

จากการทบทวนการศึกษาของนักวิชาการที่กล่าวมาแล้ว สามารถนำมาตั้งสมมติฐานได้ ดังนี้

1. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการขำรังชาติพันธุ์ของชาวมอญ ได้แก่
 - 1.1 การสืบทอดบรรพบุรุษที่เป็น "มอญ"
 - 1.2 ภาษา
 - 1.3 ศาสนา พิธีกรรม และความเชื่อ
 - 1.4 วัฒนธรรมนิยมประเพณี
2. ปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนจากมอญมาเป็นไทย ได้แก่
 - 2.1 นโยบายของรัฐในเรื่องการผสมกลมกลืน
 - 2.2 การตั้งถิ่นฐานและการอพยพย้ายถิ่น
 - 2.3 การศึกษา
 - 2.4 อาชีพ
 - 2.5 การแต่งงาน

ขอบเขตการวิจัย

1. สถานที่ การศึกษาในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะชุมชนมอญบางขันหมาก ซึ่งมีหมู่ที่ 1, 2, 3, 6, 7, 9 และ 12 โดยถือเอาทั้งหมดเป็นชุมชนหนึ่งในการนำเสนอภาพรวม ส่วนในการศึกษาโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกนั้น ผู้ศึกษาเลือกชาวมอญในหมู่ที่ 3 ตำบลบางขันหมาก อำเภอเมือง จังหวัดลพบุรี เป็นตัวแทนชาวมอญของชุมชนมอญบางขันหมาก เพราะว่าหมู่ที่ 3 มีขนาดของประชากรไม่มากเกินไป อีกทั้งยังมีวัด โรงเรียน สถานเอนามัย และมีคนไทยปนอยู่ ซึ่งเหมาะแก่การศึกษาในเรื่องการขำรังชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนมากกว่าหมู่บ้านอื่น ๆ ส่วนลักษณะด้านอื่น ๆ นั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับหมู่บ้านอื่น และเป็นศูนย์รวมของชุมชนด้วย

2. ระยะเวลาในการศึกษา ผู้ศึกษาเริ่มเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสภาพทั่วไปของชุมชน ประเพณี และพิธีกรรมบางส่วนตั้งแต่ เมษายน 2534 - พฤษภาคม 2535

นิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มชาติพันธุ์ (Ethnic Group) หมายถึง กลุ่มคนที่มีวัฒนธรรม ชนบทธรรมเนียม ประเพณี ภาษานับแต่เดียวกัน และเชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษกลุ่มเดียวกัน (อมรา พงศ์านิชย์ 2533: 156)

การอ้างชาติพันธุ์ (Ethnic Identity) หมายถึง การรักษาเอกลักษณ์ของวัฒนธรรม ที่บรรพบุรุษ ได้ถ่ายทอดสืบต่อกันมา ให้คงอยู่ต่อไปในอนาคต

วัฒนธรรม (Culture) หมายถึง สิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น กำหนดขึ้น มีใช้สิ่งที่มีมนุษย์ทำตาม สันติชาติญาณ อาจเป็นการประดิษฐ์วัตถุสิ่งของขึ้นใช้ หรืออาจเป็นการกำหนดพฤติกรรม และ/หรือ ความคิด ตลอดจนวิถีการหรือระบบการทำงาน (อมรา พงศ์านิชย์ 2531: 75) นั่นคือ ตีกราม บ้านช่อง ที่อยู่อาศัย ไปจนถึงสิ่งประดิษฐ์อื่น ๆ และครอบคลุมถึงบรรทัดฐาน ค่านิยม ความเชื่อ ของคนในสังคมนั้น และมีการอบรม "ปลูกฝัง" สอน วิชาในการดำรงชีวิตให้เป็นไปในรูปแบบ เดียวกัน แล้วเก็บไว้เป็นมรดกตกทอด ส่งให้สมาชิกรุ่นใหม่ ๆ ของสังคมต่อ ๆ กันไป (Alvin L. Bortrand 1976: 88 และ Marvin R. Koller 1965: 31 อ้างโดย นิษพรณ วรณศิริ, ม.ป.ป.)

คนมอญ (Mon) หมายถึง บุคคลที่พูดภาษามอญ มีวัฒนธรรมชนบทธรรมเนียมประเพณีแบบ มอญ เชื่อว่าสืบเชื้อสายมาจากบรรพบุรุษที่เป็นมอญ และมีความรู้สึกว่าเขาเองเป็นมอญ ในที่นี้ คำว่า "คนมอญ" หมายถึง บุคคลที่มีบิดาและมารดาเป็นคนมอญ และ/หรือ บุคคลที่มีบิดาเป็นคนมอญ มารดาเป็นคนชาติพันธุ์อื่น ใช้ชื่อนามสกุลที่ชาวมอญใช้ และพูดภาษามอญได้

คนมอญคนไทย หมายถึง บุคคลที่มีบิดาเป็นคนไทย มารดาเป็นคนมอญ

ชุมชน (Community) หมายถึง เขตพื้นที่ ระดับของความคุ้นเคย และการติดต่อ ระหว่างบุคคล ตลอดจนพื้นฐานความยึดเหนี่ยวเฉพาะบางอย่างที่ทำให้ชุมชนต่างไปจากกลุ่ม เพื่อนบ้าน (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน 2532: 72) ในที่นี้คำว่า ชุมชน หมายถึง สถานที่ที่เป็นที่อยู่ของชาวมอญ ได้แก่ ชุมชนมอญบางชั้นหมาก จังหวัดลพบุรี

การผสมกลมกลืน (Assimilation) หมายถึง การที่สมาชิกของกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งรับ เอาวัฒนธรรมของอีกกลุ่มหนึ่งในทุกกรณี จนทำให้สูญเสียเอกลักษณ์เดิมไป มีการยอมรับทางสภาพ ว่ามีฐานะในสังคมเช่นเดียวกับสมาชิกคนอื่น ๆ โดยไม่มีการเลือกปฏิบัติไม่ว่ากรณีใด ๆ และเจ้า

ตัวเองก็มีความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคมนั้น และประเพณีปฏิบัติเหมือนสมาชิกคนอื่น ๆ ของสังคมนั้น (อมรา พงศ์านิษฐ์ 2526: 27)

การปรับตัวให้เข้ากับวัฒนธรรม (Acculturation) หมายถึง กระบวนการเปลี่ยนแปลงในแบบอย่างวัฒนธรรมดั้งเดิมของกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือทั้งสองกลุ่ม อย่างไรก็ตาม แต่ละกลุ่มต้องดำรงวิถีชีวิตตามแบบอย่างวัฒนธรรมส่วนใหญ่ของตนอยู่ ไม่ได้ถูกทำให้สับสนกลมกลืนกันเข้าไปในอีกกลุ่มหนึ่งทีเดียว (พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยา ราชบัณฑิตยสถาน 2532: 4)

คนชายขอบ (Marginal Man) หมายถึง บุคคลที่เป็นสมาชิกของกลุ่ม 2 กลุ่ม ในเวลาเดียวกัน โดยที่ทั้งสองกลุ่มนี้มีความแตกต่างกันในด้านค่านิยมและบรรทัดฐานอย่างเห็นได้ชัด และเขาต้องปฏิบัติตามค่านิยมและบรรทัดฐานของทั้งสองกลุ่มนั้น (A Modern Dictionary to Socioloty George A Theoderson and Achilles G. Theoderson, 1969: 243)

วิธีการศึกษาและวิธีการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้การศึกษา 2 แบบ คือ

1. การศึกษาจากเอกสาร

- 1.1 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องกับเรื่อง "มอญ" และทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
- 1.2 แยกแยะและจัดหมวดหมู่ ข้อมูลจากเอกสาร

2. การศึกษาจากภาคสนาม

2.1 การสังเกตแบบมีส่วนร่วมแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ (Participant Observation)

2.2 การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Indepth Interview) เกี่ยวกับข้อมูลทางด้านวัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณี พิธีกรรม และการดำรงชีพของชาวมอญในหมู่บ้าน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ได้แก่ ชาวมอญหมู่ที่ 3 กำนัน ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่ พระสงฆ์ ผู้สูงอายุ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับพิธีกรรม เช่น คนบอกบท คนทรง และผู้ร่วมพิธีกรรม เป็นต้น

ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกเพื่อให้ได้ข้อมูลเพื่อใช้ในการวิเคราะห์สมมติฐานที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกประชากรหมู่ที่ 3 ซึ่งเป็นหมู่บ้านหนึ่งของชุมชนมอญบางชั้นหมากเนื่องจากมีความเหมาะสมตามที่ได้กล่าวไว้แล้วในหัวข้อเรื่อง "ขอบเขตของการศึกษา"

สำหรับจำนวนประชากรของหมู่ที่ 3 นั้น จากการสำรวจของผู้ใหญ่บ้านคือ นายเจลา อยู่ชม จากลำเนาตะเบียนบ้าน (ปี 2535) พบว่า ประชากรของหมู่ที่ 3 ประกอบด้วย จำนวนครัวเรือนทั้งหมดทั้งไทยและมอญ 141 ครัวเรือน มีประชากรเป็นชาย จำนวน 315 คน เป็นหญิงจำนวน 339 คน รวมประชากรทั้งสิ้นจำนวน 654 คน จากจำนวนครัวเรือนทั้งหมดแยกเป็นครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นมอญ จำนวน 85 ครัวเรือน ครัวเรือนที่มีหัวหน้าครัวเรือนเป็นไทย จำนวน 56 ครัวเรือน ครัวเรือนที่ผู้หญิงมอญแต่งงานกับผู้ชายไทยแล้วแยกบ้านไม่ถือว่าเป็นครัวเรือนของชาวมอญ

จากการสำรวจของผู้วิจัยร่วมกับผู้ใหญ่บ้านพบว่า ครอบครัวเฉพาะของชาวมอญ 85 ครัวเรือนนั้น มีชาวมอญบางส่วนที่ย้ายถิ่นออกไปอยู่นอกหมู่บ้าน แต่ยังไม่ได้ย้ายชื่อออกจากลำเนาตะเบียนบ้าน มีจำนวน 85 คน กล่าวคือ ย้ายถิ่นโดยการแต่งงาน จำนวน 44 คน ย้ายถิ่นโดยการไปประกอบอาชีพที่อื่นแบบถาวร จำนวน 26 คน และย้ายถิ่นไปประกอบอาชีพที่อื่นแบบไม่ถาวร จำนวน 15 คน ผลจากการสำรวจปรากฏว่ามีประชากรที่อยู่ในหมู่บ้านจริงจำนวน 308 คน แยกตามอายุได้ดังนี้

อายุต่ำกว่า 20 ปี	จำนวน	109 คน
อายุ 20-49 ปี	จำนวน	135 คน
อายุ 50-69 ปี	จำนวน	50 คน
อายุ 70-89 ปี	จำนวน	14 คน
	รวม	308 คน

ในการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกของผู้วิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกสัมภาษณ์พูดคุยกับชาวมอญเพียง 3 กลุ่มเท่านั้น คือ กลุ่มอายุ 20-49 ปี, กลุ่มอายุ 50-69 ปี และกลุ่มอายุ 70-89 ปี รวมทั้งสิ้น 199 คน เหตุผลที่ผู้วิจัยเลือกสัมภาษณ์ผู้มีอายุต่างกัน 3 กลุ่ม เช่นนี้เนื่องจากว่าชาวมอญที่มีอายุต่างกันย่อมมีระบบคิด ทักษะคิด และค่านิยมต่างกันด้วย กล่าวคือ ชาวมอญที่มีอายุ 70-89 ปี จะมีระบบคิดผูกพันอยู่กับชาติพันธุ์มอญมากกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนชาวมอญที่มีช่วงอายุ 50-69 ปี จะมีชีวิตอยู่ระหว่างความเป็นมอญกับความเป็นของไทยคือสังคมไทยในปัจจุบัน และชาวมอญที่มีช่วงอายุ 20-49 ปี เป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมยุคปัจจุบัน บุคคลทั้ง 3 กลุ่ม จะสะท้อนให้เห็นระดับของความแตกต่างของการดำรงชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนได้เป็นอย่างดี เช่นเดียวกับที่ Zakir Hussain (1982) ศึกษาเรื่อง The Silent Minority : Indians in Thailand

2.3 บทวิพากษ์และวิดิโอ

การดำเนินงาน

การดำเนินการวิจัย แบ่งเป็นขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 ศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร รายงานการวิจัย บทความต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง กับ "มอญ" ตามที่ผู้ศึกษาไว้แล้ว

ขั้นตอนที่ 2 ศึกษาโดยเข้าสนามวิจัย (Field Research) ตั้งแต่เมษายน 2534 - พฤษภาคม 2535 รวมเป็นเวลา 1 ปี 1 เดือน โดยแบ่งเป็น 3 ระยะ คือ

ระยะที่ 1 - เข้าสนามทำความคุ้นเคยกับชาวมอญ สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้าน ศึกษาข้อมูลพื้นฐาน ประวัติหมู่บ้าน เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรมนิยม ประเพณีของหมู่บ้าน ใช้เวลาประมาณ 3 เดือน

ระยะที่ 2 - ศึกษาชุมชนหมู่บ้าน พูดคุย สัมภาษณ์ชาวบ้านเกี่ยวกับเรื่อง "ชาติพันธุ์มอญ" และ "การผสมกลมกลืน" เพื่อทราบปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ใช้เวลา ประมาณ 5 เดือน

ระยะที่ 3 - ทบทวนข้อมูลที่ได้ สัมภาษณ์เพิ่มเติม สรุปรูปข้อมูลที่ได้ และเขียน ใช้เวลา ประมาณ 5 เดือน

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้เห็นความสำคัญของการอนุรักษ์วัฒนธรรม
2. ได้ทราบปัจจัยที่ทำให้เกิดการชำระชาติพันธุ์ของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ
3. ได้ทราบปัจจัยที่ทำให้เกิดการผสมกลมกลืนของกลุ่มชาติพันธุ์มอญ
4. เพื่อสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างชนกลุ่มใหญ่ (คนไทย) กับชนกลุ่มน้อย (คนมอญ)
5. เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนาต่อไปในอนาคต
6. เพื่อเป็นแนวทางสำหรับผู้ที่ต้องการศึกษาค้นคว้าต่อไป

แผนภูมิแสดงแนวทางในการศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย